

SVERIGES EKONOMI

STATISTISKT PERSPEKTIV

– ANDRA KVARTALET 2003 –

Ur innehållet:

Långsam återhämtning i världsekonomin	4
Stark konsumtion, lägre sparande	6
Investeringarna fortsatt svaga.....	9
Ingen acceleration enligt SCB:s ledande indikator .	14
Att räkna bidrag till BNP-tillväxten	14
Smal bas för produktionsuppgången	15
Svag konjunktur för företagstjänster.....	16
Summary	18

Förord

I följande rapport ges en förklarande analys av konjunkturläget i ekonomin utifrån ett statistiskt perspektiv. Fokus ligger på de senaste kvartalssiffrorna, som nyligen publicerats av nationalräkenskaperna samt primärstatistiken.

Förutom att beskriva den ekonomiska utvecklingen inriktas rapporten på hur statistiken hänger samman och hur den kan tolkas. Syftet är bland annat att informera om konsistens, respektive inkonsistens mellan olika statistikresultat, för att underlätta för användarna av statistiken att tolka den så att de därmed lättare kan bedöma konjunkturläget.

Analysen i rapporten är en vidareutveckling av analyser av den ekonomiska statistiken, som Statistiska centralbyrån löpande genomför i sin roll som statistikproducent.

Analysfunktionen vid avdelningen för ekonomisk statistik ansvarar för rapporten. Underlag samt synpunkter har inhämtats från olika statistikområden vid SCB. Rapporten planeras att i fortsättningen utkomma fyra gånger per år, dvs. i mars, juni, oktober och december.

Lena Hagman, chef för Analysfunktionen

Avdelningen för ekonomisk statistik, SCB

2 oktober, 2003

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	3
Internationell bakgrund	4
Finansmarknaden	5
Hushållens konsumtion	6
Offentlig konsumtion.....	9
Fasta bruttoinvesteringar	9
Lagerinvesteringar	11
Export och import.....	11
SCB:s ledande indikatorer.....	14
Branschutveckling	14
Summary	18

Sammanfattning

Tillväxten i svensk ekonomi under första halvåret på 1,5 procent jämfört med första halvåret i fjol var svagare än BNP-tillväxten förra året. Takten första kvartalet är något nedreviderad, med tre tiondelar till 1,9 procent, och under andra kvartalet ökade den samlade produktionen med endast 1,1 procent, kalenderkorrigerat, medan den faktiska tillväxttakten uppgick till 0,7 procent. Om vi räknar om den senaste utvecklingen, dvs. den säsongrensade tillväxten mellan första och andra kvartalet till årstakt, får vi en tillväxttakt på endast 1,2 procent.

SCB:s ledande – samtida – indikator för industriproduktionen har hittills i år visat en oförändrad tillväxttakt på omkring 2 procent, dvs. den takt som nationalräkenskaperna (NR) senare visat. Den framåtblickande indikatorn tyder inte heller på att en acceleration är nära förestående.

Under första halvåret i år är det ett fåtal branscher som dragit upp export- och produktionstillväxten. De branscher som redan förra året bidrog mest till BNP-tillväxten visar i år en fortsatt uppgång. Det är främst kemisk industri, motorfordonsindustrin samt parti- och detaljhandel som dragit upp tillväxten. Den tidigare så tungt vägande teleproduktindustrin har än så länge visat minustal, både när det gäller produktions- och exportvolym. Den fortsatt svaga industrikonjunkturen slår även igenom på utvecklingen för branschen företagstjänster, inte minst för datakonsulter, som hittills i år visat fallande priser och minskad sysselsättning. Produktionsvolymen för företagstjänster totalt sett närmast stagnerade under första halvåret.

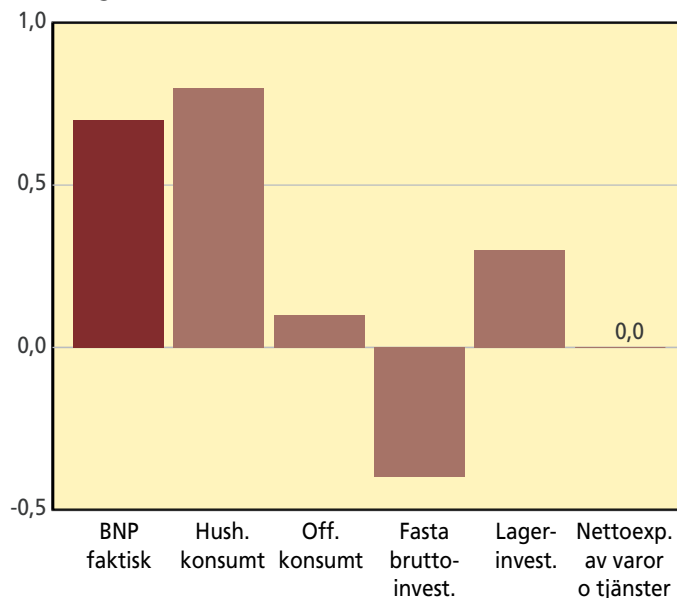
BNP-tillväxten under andra kvartalet på relativt svaga 0,7 procent förklaras nästan helt av en fortsatt uppgång för hushållens konsumtionsutgifter, som bidrog med 0,8 procentenheter till BNP-tillväxten. Även lagerinvesteringarna bidrog, med 0,3 procentenheter. Däremot drog fallet i fasta bruttoinvesteringar ned BNP-tillväxten med fyra tiondelar. Nettoexporten påverkade inte BNP åt något håll. Offentlig konsumtion gav ett litet bidrag med en tiondel till BNP-tillväxten.

Under april och maj pågick strejken inom kommunerna, vilket drog ned den kommunala konsumtionen med en procentenhet. Konsumtionsutgifterna steg ändå svagt, med 0,4 procent.

Under andra kvartalet bidrog hushållens konsumtion av detaljhandelsvaror med hela 0,6 procentenheter till BNP-tillväxten på 0,7 procent. Hushållens inkomstutveckling har dämpats i år i samband med ökad arbetslöshet, fallande sysselsättning, låga löneökningar och vissa höjningar av kommunalskatter. Under första halvåret i år steg hushållens reala disponibla inkomster med endast 0,3 procent, vilket innebär att konsumtionsökningen finansierades med minskat sparande.

Bidrag till BNP-tillväxten

Förändring kvartal 2 år 2003 jämfört med samma period föregående år. Procentenheter

Sedan andra kvartalet 2001 har investeringarna successivt fallit. Kapacitetstutnyttjandet i industrin har emellertid ökat och har nått upp till nära 89 procent, alltså nära utnyttjandegraden under den senaste konjunkturtoppen år 2000. Det redan höga utnyttjandet, trots den svaga konjunkturen, förklaras av att kapacitetstaket sänkts och att industrin dragit ned sina investeringar. Därmed har sannolikt inte äldre produktionskapital, såsom maskiner, IT-kapital m.m. ersatts i lika snabb takt som tidigare. Detta märks om vi räknar BNP minus kapitalförslitning, dvs. nettonationalprodukten, NNP. NNP-tillväxten steg med 1,6 procent 2002 att jämföra med BNP-tillväxten på 1,9 procent.

I BNP-måttet exkluderas inte värdet av den kapitalförslitning som sker löpande. Under senare år har skillnaden mellan NNP- och BNP-tillväxten ökat. Det är ett relativt nytt fenomen, som har samband med den ökade betydelsen och användningen av IT-kapital i produktionen. Om det produktionskapital (anläggningar, maskiner, IT m.m.), som blir föråldrat inte ersätts i samma takt som det skrivs av, avspeglas detta av en svagare NNP-tillväxt jämfört med BNP-tillväxten. Denna utveckling ger anledning att även följa NNP-tillväxten, för att kunna analysera investeringsbehovet och tillväxtpotentialen i ekonomin på lite längre sikt.

BNP- och NNP-tillväxt

Procentuell förändring

	1998	1999	2000	2001	2002
BNP	3,6	4,6	4,4	1,1	1,9
NNP	3,7	4,5	4,0	0,5	1,6

Källa: SCB, nationalräkenskaperna

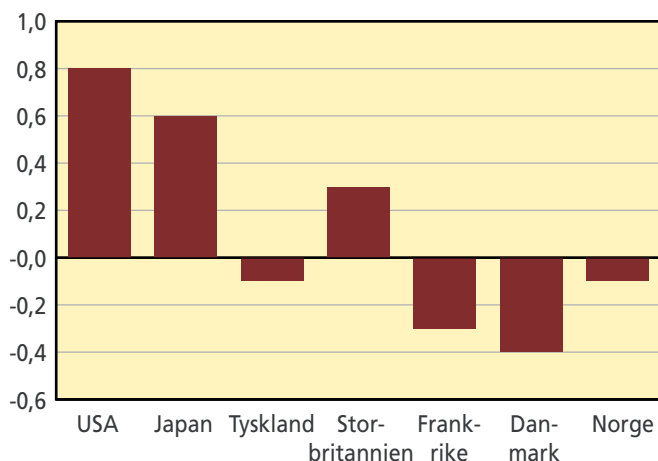
Internationell bakgrund

Återhämtningen utdragen

Den internationella ekonomiska bilden har inte förändrats på något avgörande sätt under sommaren. Återhämtningen i den globala ekonomin fortsätter att gå långsamt och avmattningen har därmed blivit mer utdragen än vad de flesta bedömare förutsåg för ett år sedan. Ett drag som varit kännetecknande under hela denna fas är att kortare perioder av optimism och pessimism hos ekonomiska bedömare avlöst varandra. Detta sammanhänger delvis med den ryckighet i den ekonomiska utvecklingen som kunnat registreras ända sedan återhämtningen inleddes i slutet på år 2001. Ett eller två kvartal med något högre tillväxt har åtföljts av ett kvartal med dämpad ekonomisk aktivitet och vice versa. Detta drag har varit särskilt utmärkande för USA.

BNP andra kvartalet 2003

Förändring från föregående kvartal. Procent

Den försiktiga optimism som snabbt spred sig bland ekonomiska aktörer när väl Irakkriget var över, hade i början på sommaren övergått i ökad osäkerhet. Den ekonomiska informationen som hade tillkommit under maj och juni innebar i flera avseenden en besvikelse. Tillväxtsiffrorna för första kvartalet var låga i många länder och oljepriset steg åter snabbt upp emot 30-dollarsnivån, efter att ha fallit kraftigt under kriget. En ny våg av räntesänkningar spred sig under sommaren över världen. Bl.a. sänktes den redan rekordlåga amerikanska styrräntan den 25 juni till 1 procent.

Under de två senaste månaderna har optimismen åter, successivt, färgat av sig i det ekonomiska stämningsläget. Till det positiva hör att oljepriset åter fallit till drygt 26 dollar/fat och att BNP-tillväxten för USA under andra kvartalet var klart högre än väntat. Samtidigt har den internationella räntenivån dragits upp avsevärt. Den långa räntan, som styrs av marknadens förväntningar, har i USA under sommaren stigit med ca 1,5 procentenheter. Detta kan ses som förväntningar om en ljusning i konjunkturen.

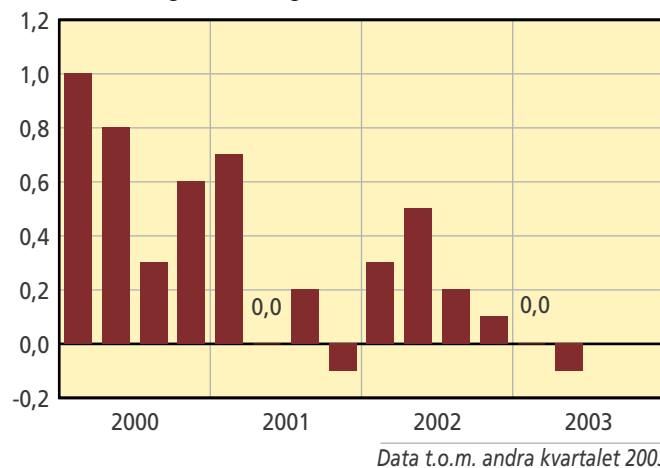
Ett annat inslag i den nu aktuella internationella konjunkturbilden är att tudelningen i världsekonomin är tydligare än

tidigare. Gapet mellan de två ekonomiska blocken som ligger överst på tillväxtkurvan – USA och Japan – och Europa har vidgats. Detta har tydliggjorts efter det att tillväxtsiffrorna för andra kvartalet i år presenterats under sommaren. Av dessa framgår att BNP-tillväxten för andra kvartalet var 0,8 procent i USA och 0,6 procent i Japan, säsongrensat och jämfört med första kvartalet. Det innebär för båda länderna en dubbelt så hög tillväxttakt som under första kvartalet. I stark kontrast till detta framstår utvecklingen inom eurozonen där BNP var oförändrad första kvartalet för att sedan minska med 0,1 procent under andra kvartalet, säsongrensat och jämfört med närmast föregående kvartal.

I USA är det fortfarande hushållens konsumtion som till stor del bär upp konjunkturen. Det har fört med sig en stadig expansion för detaljhandeln, som i augusti dock redovisade en måttligare försäljningstillväxt på 0,5 procent efter den rekordartade uppgången i juni–juli, säsongrensat och jämfört med närmast föregående månad. Förbättringen för handeln har dock ännu inte satt större spår hos industrin. Sålunda har industriproduktionen hittills inte visat några tydliga tecken på att återhämta sig efter det att utvecklingen vände nedåt på nytt för industrin i mitten på förra året. Ett opårakat och relativt stort fall i konsumentförtroendet i september ger också intryck av att en osäkerhet om återhämtningen i den amerikanska ekonomin består.

BNP 2000 t.o.m. andra kvartalet 2003. Eurozonen

Förändring från föregående kvartal. Procent

Inom eurozonen var det exporten – en nedgång tre kvartal i följd – och investeringarna som drog ned tillväxten genom att minska under andra kvartalet med 0,5 respektive 0,4 procent, jämfört med kvartalet innan. Hushållen och offentliga sektorn ökade samtidigt sina utgifter med 0,1 respektive 0,7 procent. Dragkraften från eurozonen på övriga världen är också svag då importen därifrån varit i princip oförändrad tre kvartal i följd. Efter det att industriproduktionen sjunkit från första till andra kvartalet med 1 procent visade EU:s Konjunkturbarometer för augusti–september de första klart positiva siffrorna för industrisektorn på länge.

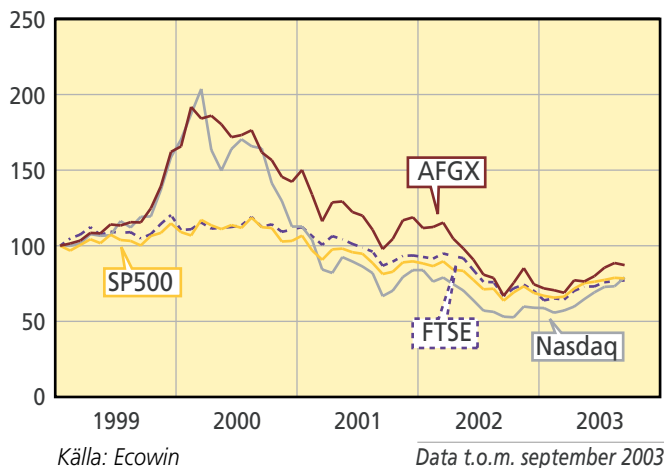
Finansmarknaden

Fortsatt återhämtning på aktiemarknaden

Kurserna på Stockholmsbörsen vände uppåt efter att ha nått botten den 12 mars och fortsatte under sommaren att återhämta sig starkt. I mitten av september inleddes återigen en nedgång, vilket också gällde flertalet av världens börser. Enligt Affärsvärldens generalindex låg nivån den 25 september 17 procent över nivån vid årsskiftet och 33 procent över årets bottennivå från den 12 mars. Särskilt stark har utvecklingen under de senaste månaderna varit för IT- och telekombranscherna. De hade den 25 september stigit med 54 respektive 68 procent sedan årsskiftet. Dessa branscher har dock drabbats hårt av den senaste nedgången.

Kursutvecklingen på några aktiebörser

Index januari 1999=100. Slutet av respektive månad, utom Nasdaq där siffrorna avser månadsgenomsnitt

Kurserna har i samband med att marknaden börjar ana en ljusning i världsekonomin, fortsatt uppåt även på flertalet andra viktiga börser. I New York har börsen enligt det breda Standard & Poor 500 stigit med 14 procent och enligt det tekniktunga Nasdaq Composite Index med 36 procent sedan årsskiftet. En ljusning har även skett på Tokyobörsen. En lång tid av stagnerande eller fallande kurser har brutits (även om Tokyobörsen i samband med förstärkningen av yenen efter G7-mötet i mitten av september råkade ut för det största fallet under en dag efter den 11 september-händelserna). Uppgången har tagit ordentlig fart från senvåren och kurserna har, enligt Nikkei 500, stigit med 19 procent sedan årsskiftet.

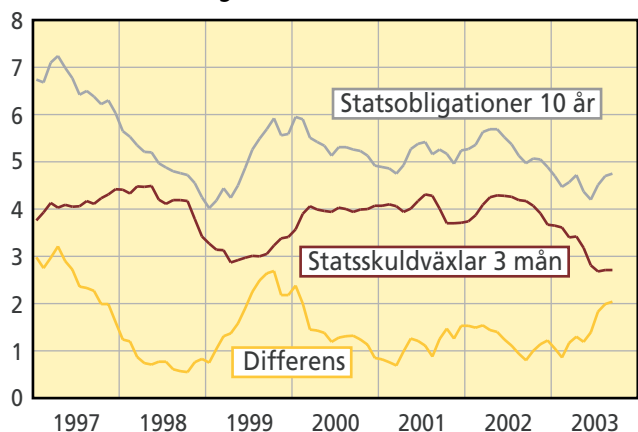
Stigande långräntor

Den amerikanska styrräntan sänktes senast den 25 juni till 1,00 procent. Den svenska styrräntan sänktes senast den 9 juli till 2,75 procent. Både den korta och den långa räntan i Sverige var kraftigt fallande under våren. De senaste månaderna har däremot karaktäriserats av stigande långräntor både i Sverige och i omvärlden. Den amerikanska 10-årsräntan steg från början av sommaren till början av september med omkring 150 räntepunkter, varefter den åter

sjunkit något. Den svenska långräntan har under motsvarande period ökat med nästan 100 punkter. Samtidigt har den korta räntan legat tämligen stabil. Skillnaden mellan kort och lång ränta har alltså ökat kraftigt, vilket kan tolkas som förväntningar om en ljusnande konjunktur och ett omslag i utvecklingen av korträntan.

Kort och lång ränta för Sverige

Procent. Månadsgenomsnitt

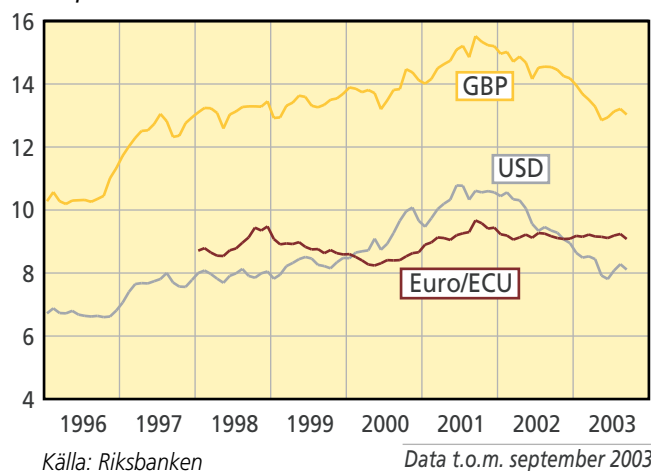

Stora kurssvängningar för dollarn

Dollarn har efter det kraftiga fallet från början av förra året åter stärkts under sommaren. Från den 16 juni, då kursen som lägst var 7,66, stärktes dollarn åter under sommaren och nådde en topp den 26 augusti på 8,56. Därefter har den dock åter försvagats tämligen kraftigt, speciellt efter G7-mötet i mitten av september, och kostade den 25 september 7,74 kr. Samtidigt har kronkursen börjat stärkas även mot

Valutakurser

Månadsgenomsnitt. Kronkurs i förhållande till respektive valuta

euron vilket skett efter folkomröstningen om EMU. Kursen var den 25 september 8,89 kronor. Enligt TCW-index har kronan stärkts från 130,7 i början av året till 124,2 den 25 september, starkaste kronkursen sedan den 1 september 2000.

Hushållens konsumtion

Stark konsumtionsökning, lägre sparande

Hushållens konsumtion visade en ganska stark utveckling under första halvåret i år. Första kvartalets förhållandevis höga volymökning på 1,8 procent (jämfört med motsvarande period föregående år) följdes av en något lägre ökningstakt under andra kvartalet (1,6 %).

Inköpen av livsmedel och alkoholfria drycker ökade under andra kvartalet med 5,1 procent. Ökningen berodde delvis på påskeffekten, dvs. att påsken i år inföll under andra kvartalet i stället för första kvartalet under förra året. Andra inköp som gav positiva bidrag till utvecklingen var utgifter för fordon, fritid och rekreation exkl. paketresor, samt utgifter för el och fjärrvärme. Negativa bidrag till utvecklingen gav utgifter för paketresor samt konsumtionsutgifter i utlandet.

Preliminära siffror över detaljhandelsförsäljningen i juli och augusti visar på en fortsatt hög konsumtionsnivå under sommaren. Enligt detaljhandelsindex var ökningen 5 procent i juli och 6 procent i augusti mätt i fasta priser och kalenderkorrigerat. Störst är ökningen inom elektronikhandel med ökning på 20 respektive 26 procent. Även sport och fritidshandel ökar kraftigt medan dagligvaruhandeln visar en svag utveckling. Sämst går det för bokhandeln som minskade både i juli och augusti. Personbilsförsäljningen ökade i juli (+4,4 %) men minskade markant i augusti (-5,5 %).

Hushållens konsumtionsutveckling under första halvåret 2003

Jämförelser med motsvarande kvartal föregående år

	Volymutveckling %		Miljarder kr Löpande pris kv 2 2003
	kv 1 2003	kv 2 2003	
Hushållens konsumtion			
"Detaljhandel" ¹	3,0	4,3	102
Energi	5,9	3,8	15
Transporter	3,9	3,2	40
Övrigt	-0,4	-1,2	141
Summa	1,8	1,6	297

Hushållens inkomstutveckling har dämpats i år p.g.a. en försvagad arbetsmarknad, låga löneökningar och vissa höjningar av kommunalskatter. Under första halvåret i år steg hushållens disponibla inkomster med 2,7 procent i löpande priser jämfört med motsvarande period 2002. Rensat för inflation var ökningen endast 0,3 procent vilket innebär att konsumtionsökningen måste finansieras med minskat sparande. Enligt NR minskade sparandet också något under perioden. Ökade reavinster vid försäljning av tillgångar är en ytterligare tänkbar finansieringskälla för hushållens kon-

sumtion, men den torde ha marginell betydelse vid rådande utveckling av tillgångspriser – se föregående kvartalsrapport (juli 2003) på [www.scb.se/sveriges ekonomi/sveriges ekonomi – statistiskt perspektiv](http://www.scb.se/sveriges_ekonomi/sveriges_ekonomi_-_statistiskt_perspektiv).

Minskningen i hushållssparandet bekräftas i finansräkenskaperna. Hushållens finansiella sparande under första halvåret i år är drygt 10 miljarder kronor lägre än motsvarande period förra året enligt Finansinspektionens/SCB:s sparbarometer. Framför allt kan noteras att ökningen av hushållens låneskulder i bostadsinstitut ligger ca 15 miljarder kronor högre första halvåret i år jämfört med motsvarande period 2002. Eftersom småhusinvesteringarna är fortsatt låga innebär den ökade upplåningen att hushållssektorns likviditet stiger. Denna kan användas antingen till att öka banksparande och andra finansiella placeringar eller till att finansiera en ökad konsumtion.

Hushållens sparande och förmögenhet Miljarder kronor

	Transaktioner		Ställning	
	1 hå 2002	1 hå 2003	jun -02	jun -03
Bankinlåning	21,6	27,9	494,6	534,0
Obligationer	1,8	3,8	14,5	115,3
Aktier och fonder	4,8	1,3	655,4	611,2
Försäkringssparande				
- individuellt	23,2	10,6	911,7	937,7
- kollektivt	39,6	41,1	475,2	556,7
Övrigt	1,1	2,5	772,5	702,5
S:a finansiella tillggr.	92,1	87,2	3 323,9	3 457,4
Skulder	47,2	55,4	1 279,0	1 388,8
därav bostadsinstitut	30,5	45,1	704,2	787,2
Finansiellt sparande	44,9	31,8	2 044,9	2 068,6

Källa: Finansinspektionen och SCB

Är hushållssparandet högt eller lågt....?

Hushållens (och i någon mån företagens) balansräkningar och sparande har fått en framträdande roll i bedömningen av konjunkturläget – framför allt när det gäller att bedöma styrkan i en kommande uppgång. I USA är hushållssparandet lågt. Alltså skulle man kunna vänta sig en uppgång i sparandet vilket innebär en dämpad konsumtionsutveckling. I Sverige är läget det motsatta. En förhållandevis hög sparkvot talar för ett utrymme för ökad konsumtion i en period med måttliga inkomstökningar. Dessa enkla slutsatser bygger dock på en bristande analys av sparandets sammansättning.

Centralt i sammanhanget är att den statistiska klassificeringen av fonder och fonduppgbygnad i pensionssystemen har avgörande betydelse för hur siffrorna över sparande och förmögenhet skall tolkas och analyseras. Det gäller både hushållssektorn och den offentliga sektorn.

¹ Begreppet "detaljhandel" är inte definierat i nationalräkenskaperna. I tabellen ingår viktigare detaljhandelsvaror inkl. alkoholhaltiga drycker och tobak, däremot inte apoteksvaror.

Pensionssystemen håller på att reformeras runt om i världen. De tidigare vanliga fördelningssystemen ersätts oftast av avgiftsbestämda premiereservsystem. Fonderna i dessa system, som ska täcka framtida pensionsåtaganden, hamnar i statistiken (national- och finansräkenskaperna) antingen i hushållssektorn eller i den offentliga sektorn. Detta innebär emellertid att de redovisade talen över hushålls- och offentligt sparande blir i någon mening skenbara. Pensionstillgångarna är inte likvida för förmånstagarna eller förvaltarna av pensionsmedlen. Dessutom är de extremt långfristiga. Under uppbyggnaden av systemen – det rör sig om decennier – blir effekten på sparandet positiv medan det motsatta sker när systemen mognat och pensionsutbetalningarna matchar premieinbetalningarna. Då kan effekten på sparandet bli negativ om avkastningen på pensionsfonder (som bestämmer utbetalningarna) utgörs av kapitalvinster (vid långsiktigt stigande aktiebörs).

Klassificeringen av pensionssystem diskuteras internationellt och är en viktig fråga i den kommande översynen av de internationella rekommendationerna för nationalräkenskaper (nuvarande SNA93).

Det finns därför goda skäl att hålla isär det sparande och de förmögenhetstillgångar som härrör från pensionssystemen. Det är särskilt viktigt i det kortsiktiga perspektivet där framför allt hushållssparandet ses som en konjunkturregulator.

... det beror på hur man ser på det s.k. kollektiva pensionssparandet

En beloppsmässigt viktig förändring som genomfördes vid övergången till det europeiska nationalräkenskapssystemet, ENS (ESA 95) var att hushållens försäkringssparande utvidgades väsentligt. Tidigare hade pensionssparande i ITP, STP m.fl., vilka förvaltades av de stora bolagen, numera Alecia och AMF, klassificerats som tillhörande försäkringssektorn. Vid övergången till ENS hamnade detta sparande i stället i hushållssektorn (helt enligt EU:s nya regler). Det handlar om stora belopp. Pensionstillgångarna uppgår i dagsläget till nära 600 miljarder kronor och det årliga sparandet (flödet) är i storleksordningen 65–70 miljarder kronor. Det är pengar som hushållen "inte ser". Beloppet motsvarar nettot av inbetalningar (premier och direktavkastning) och utbetalningar (pensioner). Premierna betalas av arbetsgivarna enligt avtalen mellan parterna på arbetsmarknaden.

Det kollektiva försäkringssparandet har extremt låg likviditet. Handlingsfriheten för den enskilde begränsar sig som mest till att välja fond för placerade medel och till viss flexibilitet när det gäller pensionsuttag. Däremot kan deltagandet i pensionssystemet betraktas som mer eller mindre obligatoriskt.

Nettosparandet i avtalspensioner särredovisas därför i statistiken – i nationalräkenskaperna som den nettoinkomst som tillförs hushållssektorn varje år och i finansräkenskaperna som de fonder som hushållen "äger". Vissa användare väljer att exkludera avtalspensionerna vid analyser av inkomster, sparande och konsumtion, andra inte.

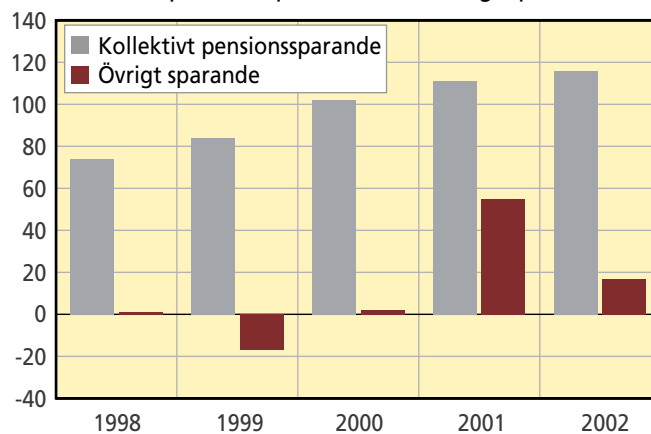
Hushållssparande enligt NR Miljarder kronor

	1998	1999	2000	2001	2002
Hushållssparande	30,2	38,6	27,7	63,1	107,6
därav avtalspensioner	33,1	40,1	56,1	65,2	68,8
Hushållssparande exkl. avtalspensioner	-2,9	-1,5	-28,4	-2,1	38,8

Ett argument att låta avtalspensionerna ingå i hushållssektorn är att de indirekt påverkar efterfrågan på individuella pensionsförsäkringar. Ett bra kollektivt försäkringsskydd minskar incitamenten att teckna privata försäkringar. Det resonemanget kan å andra sidan tillämpas på de offentliga pensionsförsäkringssystemen oavsett om de är fonderade eller ofonderade. Fonder och sparande i dessa system räknas i dag som tillhörande den offentliga sektorn och genererar där årliga överskott på cirka 2 procent av BNP.

Sparande i hushåll och offentlig sektor

Kollektivt pensionssparande samt övrigt sparande, mdkr

Sammanfattningsvis är det tack vare överskotten i de kollektiva pensionsförsäkringssystemet som sparandet hålls uppe i både hushållssektorn och den offentliga sektorn. Annars skulle hushållssparandet vara nära noll och den offentliga sektorn visa underskott.

Vad betyder hushållens konsumtion för BNP-tillväxten?

En vanlig fråga är hur det kan komma sig att tillväxten (BNP) är så pass låg när folk verkar handla som aldrig förr. Svaret är för det första att BNP är mer än hushållens konsumtion och för det andra att konsumtion är mer än det man brukar kalla detaljhandel (se not 1 på sid. 6). Relationen BNP, hushållens konsumtion och detaljhandel varierar över tiden. Hushållens konsumtionen har i snitt bidragit med drygt en tredjedel av BNP-tillväxten den senaste tioårsperioden. Ser man till "detaljhandeln" så var bidraget till BNP-tillväxten betydligt högre de senaste åren (drygt 0,6 procentenheter mot knappt 0,2 procentenheter fram t.o.m. 1997). Utvecklingen under första halvåret i år kännetecknas av att hushållens konsumtion stigit snabbare än BNP. Detta gäller särskilt andra kvartalet.

När det gäller det första kvartalet så svarade hushållens konsumtion totalt för 0,8 procentenheter av BNP-tillväxten på 1,9 procent. Detaljhandeln bidrog med 0,4 procentenhe-

ter. Ovanligt höga siffror noteras för energi och transporter inklusive fordon (vardera 0,2 procentenheter i bidrag till BNP-tillväxten) första kvartalet 2003. Bland de konsumtionsposter som drog ned tillväxten första kvartalet kan nämnas hyror i flerfamiljshus, nyttjandevärdet i bostadsrätter och paketresor (totalt ca minus 0,2 procentenheter).

För andra kvartalet är bilden en annan. Bidraget till BNP-tillväxten från hushållens konsumtion är ungefär detsamma (0,8 procentenheter) men "detaljhandeln" svarar för hela 0,6 procentenheter av BNP-tillväxten (framför allt livsmedel som ger ett bidrag på 0,3 procentenheter). Förbrukningen av energi gav ett betydligt lägre bidrag än första kvartalet (en tiondel) medan transporter, där framför allt bilinköpen väger tungt, gav ett fortsatt stort bidrag under andra kvartalet. Minusposter under andra kvartalet är paketresor och turistutgifter i utlandet (−0,1 respektive 0,2 procentenheter).

Olika konsumtionsposter bidrag till BNP-tillväxten Förändring i procent jämfört med året innan

Poster som ger största bidragen till BNP-tillväxten...

	År 2002		År 2003	
	Kv1	Kv 2	Kv 1	Kv2
Hushållens konsumtion totalt	0,1	0,4	0,8	0,8
"Detaljhandel"	0,5	0,6	0,4	0,6
Transporter, fordon	−0,1	−0,1	0,2	0,2
Rekreation o kultur	0,1	0,2	0,2	0,2
Audio,foto o datorutrustning	0,1	0,1	0,1	0,1
El, gas, olja, fjärrvärme	−0,2	−0,1	0,2	0,1
Boende	−0,1	0,0	0,1	0,1
Omsorgstjänster	0,1	0,0	0,1	0,1

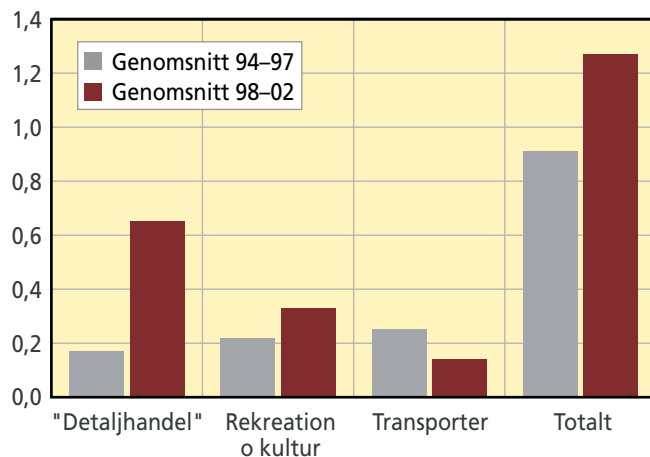
... och poster som ger negativa bidrag till BNP-tillväxten

	År 2002		År 2003	
	Kv 1	Kv 2	Kv 1	Kv 2
Paketresor	−0,1	−0,1	−0,1	−0,1
Konsumtion utomlands	−0,2	−0,2	−0,3	−0,2

Sett över en längre period så har hushållens konsumtion givit ett genomsnittligt årligt bidrag till BNP-ökningen på 1,1 procentenheter åren 1994–2002. Åren 1994–1997 var bidraget 0,9 procentenheter och 1,3 procentenheter för perioden 1998–2002. Den totala BNP-tillväxten uppgick i genomsnitt till 3,2 procent per år under hela perioden 1994–2002. Det totala bidraget från konsumtionen har varit högre under åren 1998–2002 än under den tidigare perioden. Mest markant är att "detaljhandeln" varit så mycket starkare under den senaste perioden, medan transporter, och framför allt köp av bilar gav ett betydligt större bidrag till BNP-tillväxten under åren 1994–1997, se diagram.

Poster som varierar mycket är fordon med en topp på 0,4 procentenheter 1997 och en bottennotering på minus 0,25 procentenheter 2001. Även utlandsresorna uppvisar stora kast, särskilt åren 2000 och 2001 – från 0,4 procentenheter i BNP-bidrag år 2000 till minus 0,3 procentenheter 2001. Negativa bidrag för perioderna totalt noteras för flytande bränslen samt tidningar och tidskrifter.

Den privata konsumtionens bidrag till BNP-tillväxten Procentenheter

Det bör noteras att de svenska hushållens konsumtion inte är samma sak som inhemsk produktion. Bruttonationalprodukten, BNP är värdet av alla inom landet producerade varor och tjänster inom en viss period. BNP kan mätas från tre olika håll:

1. som värdet av det som produceras (förädlingsvärdet) i olika "produktionsenheter" inom landet, dvs. från produktionsidan
2. som värdet av de inkomster denna produktion ger upphov till, dvs. från inkomstsidan
3. som värdet av de inom landet producerade varorna och tjänsterna som slutligen används i Sverige och utomlands, dvs. från användningssidan.

De svenska nationalräkenskaperna räknar från både produktions- och användningssidan men den sistnämnda metoden är den som oftast bestämmer nivån på BNP. I den konsumtions- och investeringsnivå som mäts upp i statistiken görs ingen åtskillnad mellan vad som är producerat inhemskt och i utlandet. För att få ett mått på konsumtionens direkta inverkan på BNP-tillväxten måste den reduceras med importinnehållet. Importen är ju producerad i andra länder och kan naturligtvis inte räknas in i svensk BNP. Helst skulle man vilja separera vad som är inhemskt producerat för varje varu- och tjänstegrupp men det tillåter inte det statistiska underlaget. I stället sker korrigeringen totalt för både konsumtion och investeringar genom den s.k. nettoexporten (export minus import).

Det här innebär att konsumtionsposter med stort importinnehåll i realiteten ger ett lägre bidrag till svensk tillväxt än vad som primärt verkar vara fallet när man studerar tabellen över olika varu-/tjänstegrupper bidrag till BNP-tillväxten. Vi kan ta exemplet med turistutgifter. Som framgår av vidstående tabell resulterade nedgången i utlandsresandet i att BNP minskade med drygt 0,2 procentenheter första halvåret. Men det är inte sant. Den lägre konsumtionen motverkas av en lägre tjänsteimport och den slutliga effekten på BNP blir marginell.

Offentlig konsumtion

Svag konsumtionsökning

Offentliga konsumtionsutgifter ökade med 0,2 procent andra kvartalet. De statliga konsumtionsutgifterna minskade med 0,2 procent. Det är framför allt en minskad insatsförbrukning samt en ökning av den statliga försäljningen som bidrar till detta. De kommunala konsumtionsutgifterna ökade med 0,4 procent. Under april och maj var det strejk inom kommunal sektor, vilket påverkade konsumtionsutvecklingen negativt med ungefär en procentenhet.

Den statliga konsumtionen minskade trots att de statliga utgifterna för direktkonsumtion¹ ökade kraftigt, med 29 procent (15 % första kvartalet). För den kommunala konsumtionen gällde det omvända förhållandet. Konsumtionen växte med 0,4 procent, men direktkonsumtionen visade en svag utveckling ca 2 procent, delvis beroende på att tidigare bolagiserad vård återfördes i landstingsregi under andra kvartalet.

Den offentliga konsumtionen ökade förhållandevis mycket, med 1,3 procent under första kvartalet vilket var något förvånande. Efter den kraftiga ökningen under 2002 med 2,1 procent fanns förväntningar om en ordentlig avmattning år 2003. Uppenbarligen har det alltmer ansträngda finansiella läget hos stat och kommun med lägre skatteintäkter och högre kostnader för sjukfrånvaro m.m. fått genomslag i utvecklingen av den offentliga konsumtionen först under andra kvartalet.

¹ Direktkonsumtion är den offentliga sektorns köp av varor och tjänster, som producerats av marknadsproducenter och som levererats till hushållen utan vidare bearbetning. Som exempel kan nämnas primärkommunernas köp av skol- och omsorgsplatser, samt landstingens finansiering av läkemedel.

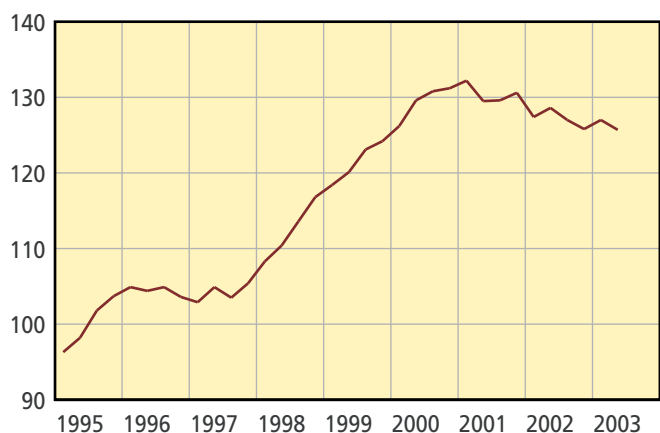
Fasta bruttoinvesteringar

Fortsatt svag investeringskonjunktur

I samband med att aktiviteten i den svenska ekonomin började dämpas under vintern 2000–2001 skedde ett omslag i investeringskonjunkturer. Den snabba tillväxten i investeringarna som ägde rum från slutet av 1997 bröts sålunda under andra halvåret 2000. De fasta bruttoinvesteringarna steg då i en betydligt långsammare takt än tidigare, för att sedan visa en minskning – för första gången på fyra år – under andra kvartalet 2001. Därefter har trenden för investeringarna varit nedåtriktad.

Bruttoinvesteringar

Volymindex 1995=100, säsongrensade kvartalsvärden

Data t.o.m. andra kvartalet 2003

Den uppgång i investeringarna som registrerades under första kvartalet i år – säsongrensat och jämfört med kvartalet innan – visade sig inte vara bestående. Investeringarna sjönk på nytt andra kvartalet för företagstjänster med 11,6 procent, för transportsektorn med 8,1 och för detalj- och partihandeln med 2,6 procent.

Från första till andra kvartalet minskade de totala fasta bruttoinvesteringarna på nytt, med 1 procent säsongrensat. Därmed har de fasta bruttoinvesteringarna sjunkit med sammanlagt ca 5 procent sedan vändning kom i början på år 2001. Under andra kvartalet i år var de fasta bruttoinvesteringarna 2,2 procent lägre än under motsvarande kvartal i fjol.

Tudelad investeringsbild

Förklaringen till den svaga investeringsutvecklingen de senaste åren är den ihållande nedgången inom näringslivet, medan bostadsinvesteringarna och myndigheternas investeringar stigit under perioden. Mönstret med en tudelad investeringsbild bestod – om än inte fullt lika tydligt – under andra kvartalet i år. Nedgången i näringslivets investeringar fortsatte, med en minskning på 2,3 procent jämfört med andra kvartalet 2002. De statliga myndigheterna däremot fortsatte i enlighet med tidigare utveckling att dra upp sina investeringar kraftigt, med 12,9 procent. Uppgången förklaras främst av att järnvägs- och väginvesteringar har stigit avsevärt.

Bilden fortsätter dock att vara splittrad även här genom att de kommunala myndigheterna nu drog ned sina investeringar för andra kvartalet i följd, och dessutom betydligt kraftigare än under första kvartalet, med hela 16 procent. Det innebär att de samlade investeringarna inom den offentliga sektorn andra kvartalet föll med 2,1 procent, en nedgång för första gången på mer än två år.

Industriinvesteringarna fortsätter nedåt

En viktig förklaring till den nedåtgående trenden för näringslivets investeringar är den sedan länge svaga investeringskonjunkturen inom industrin. Industrins investeringar började att försvagas redan i mitten på år 2000. Under andra kvartalet i år fortsatte industriinvesteringarna att minska med 2,6 procent. Det innebär ändå en påtaglig dämpning i minskningstakten jämfört med tidigare. Under t.ex. första kvartalet var nedgången hela 9 procent jämfört med motsvarande kvartal 2002.

Industrins kapacitetsutnyttjande har nu stigit fem kvartal i följd från 86,8 procent första kvartalet i fjol till 88,7 procent andra kvartalet i år, säsongrensat. Uppgången under andra kvartalet begränsades visserligen till 0,2 procentenheter, men den nu uppnådda nivån är ändå den högsta sedan nedgången började första kvartalet 2001. Fortsätter industriproduktionen att öka och kapacitetsutnyttjandet i företagen att stiga skulle det kunna tala för att maskininvesteringarna kan stå inför en vändning. Detta skulle i så fall sammanfalla med industriföretagens planer på att öka sina investeringar under andra halvåret i år enligt deras svar i investeringsenkäten från maj-juni.

Byggnadsinvesteringarna ökade åter

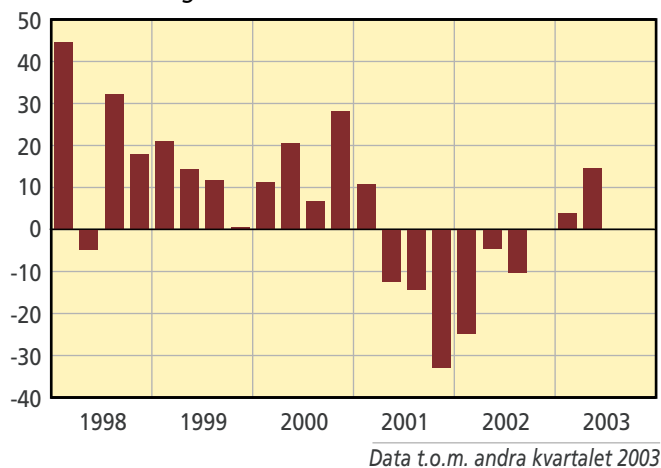
Sett till typen av investeringar¹ är det endast byggnadsinvesteringarna som ökat under andra kvartalet – sammantaget för alla sektorer – med 2,6 procent, men från fortfarande en låg nivå. Uppgång i de samlade byggnadsinvesteringarna under första kvartalet i år höll i sig under andra kvartalet, trots den svaga byggkonjunkturen.

Bostadsinvesteringarna som nu ökat under mer än fyra års tid – från en mycket låg nivå – steg andra kvartalet med 3,6 procent. Bilden av bostadsbyggandet är dock splittrad.

Det är byggnationen av småhus som stått för uppgången under både första och andra kvartalet i år samtidigt som flerbostadsbyggandet minskat. Av betydelse för den framtida utvecklingen av bostadsbyggandet är att beviljade bygglov för bostäder – mätt efter bruttoarea – ökat markant, med i storleksordningen 35 procent under såväl första som andra kvartalet i år jämfört med motsvarande period 2002.

Beviljade bygglov, bruttoarea

Totalt alla byggnader. Förändring från motsvarande kvartal föregående år. Procent

I konjunkturbarometern från andra kvartalet i år, publicerad i juli, framstår dock stämningsläget bland byggföretagen som fortsatt klart dämpat. Byggnadsindustrins planer inför tredje kvartalet pekar sålunda på ett minskat byggande under tredje kvartalet. Inom sektorn för bostadsbyggande pekar dock planerna på en fortsatt – om än svag – uppgång.

För investeringarna i transportmedel vände utvecklingen åter nedåt andra kvartalet med en kraftig minskning av investeringarna på 13,2 procent efter en till synes tillfällig förbättring första kvartalet. Den stadiga nedgången i maskininvesteringarna fortsatte andra kvartalet, nu med en minskning på 4,5 procent.

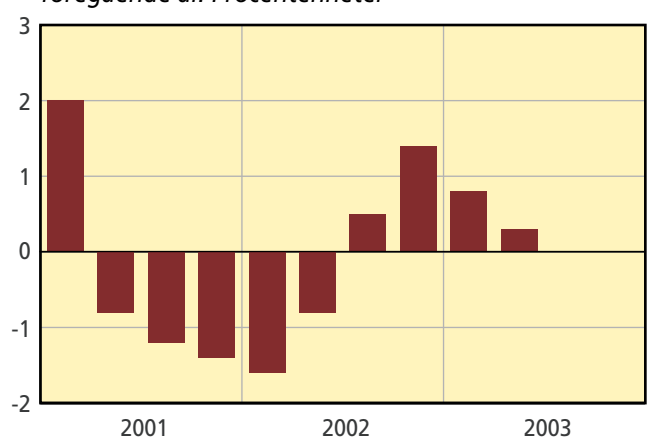
¹) Nationalräkenskaperna delar även in investeringar efter typ av investering, dvs. investeringar i jord- och skogsbruk och fiskeprodukter, i transportmedel, i bostäder, i övriga byggnader och anläggningar samt i övriga investeringar.

Lagerinvesteringar

Förändringen av företagens lager har under de senaste två och ett halvt åren utvecklats påtagligt cykliskt och under denna period haft en stor påverkan på tillväxten i den svenska ekonomin. Under denna period har också ett snabbt och kraftigt omslag i lagercykeln ägt rum. Från det att lagren – till en början – under den senaste konjunkturedgången verkat neddragande på den ekonomiska aktiviteten har lagren de senaste fyra kvartalen givit ett betydande positivt bidrag till BNP-tillväxten.

Lagerinvesteringarnas bidrag till BNP-tillväxten

Jämförelse med motsvarande kvartal
föregående år. Procentenheter

Data t.o.m. andra kvartalet 2003

Lagren ökade inom industrin

Lagerminskningen för andra kvartalet i år blev betydligt lägre än för motsvarande kvartal 2002, vilket lämnade ett bidrag med 0,3 procentenheter till – den faktiska – ökningen av BNP på 0,7 procent. Det kan jämföras med första kvartalet i år då lagrens positiva bidrag på 0,8 procent till tillväxten motsvarade närmare hälften av BNP-tillväxten på 1,9 procent detta kvartal. Under andra kvartalet i år ökade lagren inom tillverkningsindustrin, men minskade inom handeln.

Denna bild av lagerutvecklingen inom näringslivet får också stöd av Konjunkturinstitutets Konjunkturbarometer för andra kvartalet. Där framgår bl.a. att industriföretagens färdigvarulager ökat både under första och andra kvartalet i år, samtidigt som företagens lageromdömen¹ förskjutits i negativ riktning – om än svagt – sedan fjärde kvartalet i fjol. Även inom handel har företagens lageromdömen – och mer markerat än inom industrin – förskjutits i negativ riktning både under första och andra kvartalet i år. Samtidigt framgår att handelsföretagen, totalt sett, minskat sina varulager under andra kvartalet.

¹ I konjunkturbarometern får företagen besvara frågan om deras färdigvarulager i nuläget är för stora, lagom eller för små. Nettoandelen företag av de som anger för små respektive för stora färdigvarulager bildar sedan variabeln "färdigvarulager – nulägesomdöme".

Export och import

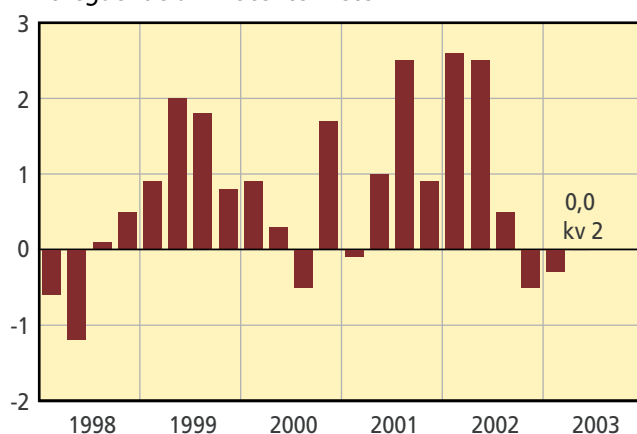
Exportnettot gav inget bidrag till BNP-tillväxten

Exporten av varor och tjänster ökade under andra kvartalet med 3,2 procent jämfört med motsvarande kvartal föregående år, medan importen ökade med 3,8 procent. Det resulterade i att exportnettots bidrag till BNP-förändringen blev lika med noll.

Siffrorna är för första kvartalet, som tidigare visade på ett positivt bidrag på 0,4 procentenheter, har nu reviderats och visar ett negativt bidrag med 0,3 procentenheter (alltså en skillnad på 7 tiondelar av BNP-tillväxten).

Exportnettots bidrag till BNP-förändringen

Jämförelse med motsvarande kvartal
föregående år. Procentenheter

Data t.o.m. andra kvartalet 2003

Varför exportnettot för varor kan skilja sig i statistiken

Bilden av Sveriges utrikeshandel kan skilja sig åt mellan nationalräkenskaperna (NR) och utrikeshandelsstatistiken (UH), även då de publiceras samma månad. I förra numret av denna kvartalsrapport pekade vi på att skillnaden var ovanligt stor mellan NR och UH första kvartalet i år när det gäller exportnettot för varor och dess bidrag till BNP-tillväxten. Vi informerade om att NR och UH har olika revideringspolicy, vilket var en huvudförklaring till varför skillnaden blev så stor. NR och UH ska inte heller överensstämma exakt eftersom NR gör vissa korrigeringar i underlagen från UH, bland annat för att följa det internationella regelverket för nationalräkenskaper.

Genom att anpassa sin utveckling av exporten och importen av varor till UH:s uppgifter visar NR i september så gott som samma volymutvecklingstal, se tabell nedan. Att vissa skillnader finns beror på de ovan nämnda korrigeringarna som NR gör.

Utrikeshandel med varor, första och andra kvartalet 2003

Procentuell volymutveckling

	1:a kvartalet:		2:a kvartalet:	
	UH-statistiken	NR	UH-statistiken	NR
Varuexport	3,6	3,7	2,2	2,3
Varuimport	6,0	5,7	3,4	3,3

Källa: Nationalräkenskaperna och programmet för Utrikeshandel, SCB

Nationalräkenskaperna har, enligt sin revideringspolicy, ännu inte räknat om helåret 2002 och därmed räknat in UH-statistikens relativt stora revideringar för det året. NR har använt UH:s utvecklingstal mellan 2002 och 2003 på sina ännu ej reviderade nivåer för 2002. Härigenom har NR kunnat ta hänsyn till att UH reviderat 2002. När NR reviderar 2002 senare i år kommer NR att baseras på ett mer definitivt sifferunderlag.

Det kan finnas flera förklaringar till varför NR och UH kan visa olika bilder av export- och importutvecklingen för varor. För en ingående genomgång av skillnaderna, också med årets första och andra kvartal som exempel, se SCB:s hemsida <http://www.scb.se/statistik/nr0103/Exportnettot.doc>

Bättre statistik över tjänstehandeln, men svårare att jämföra bakåt

Exporten och importen med tjänster steg snabbare under andra kvartalet än utrikeshandeln med varor jämfört med motsvarande kvartal 2002, se tabellen nedan. Man bör dock tolka förändringstalen med försiktighet på grund av att metoderna för att samla in uppgifter över tjänstehandeln ändrats från och med i år.

Sveriges utrikeshandel andra kvartalet 2003 Förändring av export och import. Procent

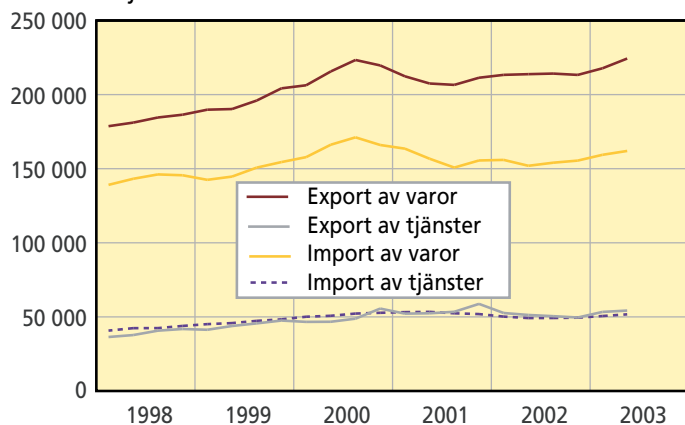
		Varor och tjänster	Varor	Tjänster
Export	Från föreg. kvartal, säsongrensat	2,3	3,0	1,7
	Över fyra kvartal	3,2	2,3	6,4
Import	Från föreg. kvartal, säsongrensat	2,0	1,6	2,2
	Över fyra kvartal	3,8	3,3	5,2

Osäkerheten i tjänstehandeln kan ses som en följd av den metodförändring som skett. Det har med andra ord blivit svårare att jämföra årets siffror, som bygger på den nya insamlingsmetoden, med förra årets, som bygger på den gamla. Däremot finns anledning att anta att nivåerna enligt den nya metoden håller högre kvalitet än den gamla.

Tidigare byggde statistiken över tjänstehandeln på betalningsanmälningar som samlades in av Riksbanken (det s.k. BOK-systemet). Företag som gjorde eller fick en utlandsbetalning större än 150 tkr anmälde vad betalningen avsåg på en blankett som sedan via affärsbankerna samlades in av Riksbanken. Olika omständigheter, bl.a. följer av avregleringen av finansmarknaden och EU-förslag att höja beloppsgränsen till 50 000 euro, bidrog till en urholkning av statistikens kvalitet. Fr.o.m. årsskiftet produceras i stället statistiken av SCB, som genomför en enkätbaserad urvalsundersökning till företag, stat, kommuner och hushållens icke-vinstdrivande organisationer – totalt ca 6 000 uppgiftslämnare.

Export och import av varor och tjänster

Fasta priser, referensår 1995. Säsongrensade värden, miljarder kr

Data t.o.m. andra kvartalet 2003

Den senaste utvecklingen för utrikeshandeln totalt sett visar en viss återhämtning, efter de senaste årens avmattning. Exporten och importen av varor nådde en topp under tredje kvartalet 2000, varefter den mattades. Utvecklingen under förra året präglades av stagnation, men därefter märks alltså en viss återhämtning. Importen fram till fjärde kvartalet i fjol utvecklades långsammare än exporten under avmattningsperioden, vilket gav ett positivt bidrag till BNP-tillväxten från exportnettot fram till och med tredje kvartalet 2002. Tjänstehandeln nådde sin topp senare än varuexporten och varuimporten, och mattades först under 2002. Men även för utrikeshandeln med tjänster kan en viss återhämtning skönjas under de senaste kvartalen.

Personbilsexporten gick bra

Personbilsexporten drog upp Sveriges varuexport under andra kvartalet i år, och ökade med 50 procent i volym jämfört med andra kvartalet i fjol, enligt utrikeshandelsstatistikens exportvolymindex. Även exporten av läkemedel ökade kraftigt, med omkring 22 procent. Däremot föll exporten av elektriska produkter (inkl. IT- och telekomvaror), med 7 procent i volym. Ökningen för gruppen verkstadsvaror totalt blev 2 procent. Den bild som exporten ger stämmer bra överens med statistiken över produktionsutvecklingen per bransch, där främst motorfordons- samt läkemedelsindustrin drar upp tillväxten för hela industrins produktion, medan andra branscher visar en klart svagare utveckling.

Export- och importvolymens utveckling för vissa varuområden under kvartal 1 och 2 2003

Förändring från motsvarande kvartal/halvår föregående år, procent (enligt utrikeshandelsstatistikens export- och importvolymindex)

	Export			Import		
	Kv 2	Kv 1	1 hå	Kv 2	Kv 1	1 hå
Totalt	2,2	3,6	2,9	3,4	6,0	4,7
Skogsvaror	0,8	4,8	2,7	9,4	8,1	8,8
Mineralvaror	-1,8	2,5	0,3	4,9	4,2	4,6
– stål	-1,6	5,7	2,0	12,0	9,0	10,5
Kemivaror m.m.	10,1	8,3	9,2	1,2	3,2	2,2
– läkemedel	21,8	11,2	16,4	-2,6	10,1	3,4
Energivaror	..	..	..	6,3	22,7	14,9
– oljeprodukter	..	..	..	15,8	43,0	30,0
Verkstadsvaror	2,2	1,3	1,7	3,0	5,7	4,3
– elektrovaror	..	..	..	..	..	..
inkl. IT, telekom	-7,0	3,5	-2,1	3,9	1,2	2,5
Vägfordon	19,3	4,0	11,7	22,9	15,8	19,4
– personbilar	50,6	-10,2	17,3	33,4	20,2	27,0
– lastbilar o.dyl.	3,2	60,6	26,5	..	..	..
Övriga varor	1,9	8,5	5,1	3,1	1,7	2,4
– livsmedel o.dyl.	6,1	13,9	9,9	7,9	3,3	5,6

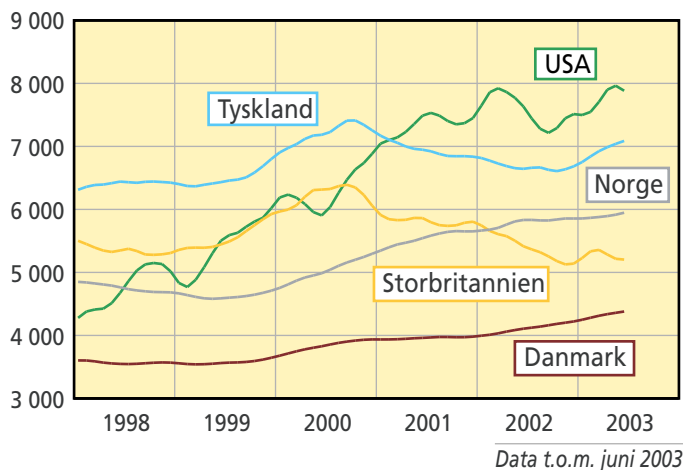
Importen av varor totalt ökade, som tidigare nämnts, något mera än varuexporten. Importen av personbilar visade en kraftig ökning med 33 procent under andra kvartalet och 27 procent under första halvåret, medan den dominerande importen av verkstadsvaror ökade med 3 procent andra kvartalet. Importen av oljeprodukter respektive stål ökade relativt kraftigt även under andra kvartalet.

Exporten till Tyskland ökar

Utrikeshandeln fördelade på länder, som redovisas i löpande priser och därmed påverkas av prisutvecklingen och valutakursrörelser, visar en uppgång för Sveriges export till Tyskland sedan ett halvår tillbaka, efter att tidigare ha minskat under ett par års tid. Exportvärdet till Tyskland har alltså ökat, trots att tysk ekonomi hittills i år visat närmast stagnation. Sannolikt förklaras uppgången av ett ökat exportvärde för enskilda varor från Sverige och är inte ett tecken på en allmänt ökad importefterfrågan i Tyskland.

Den stadiga uppgången av Sveriges exportvärde till Norge och Danmark fortsätter. Till Storbritannien var däremot exportvärdet 4 procent lägre under första halvåret än första halvåret i fjol, räknat i löpande priser. Även för USA har det skett en svag minskning, med 2 procent. Exporten till den allt viktigare exportmarknaden Kina ökade i värde med 29 procent under första halvåret i år, medan den sjönk med 22 procent till Japan.

Export till viktiga exportmarknader Löpande priser. Säsongsrensade värden, mkr

Importen från Norge låg under första halvåret i år 16 procent högre än motsvarande halvår 2002, vilket förklaras både av stigande oljepriser och av en ökad importvolym. Importvärdet från USA fortsätter däremot att minska, vilket den trendmässigt gjort sedan mitten av 2001. Nedgången bör åtminstone delvis kunna förklaras av att dollarkursen fallit under perioden.

SCB:s ledande indikatorer

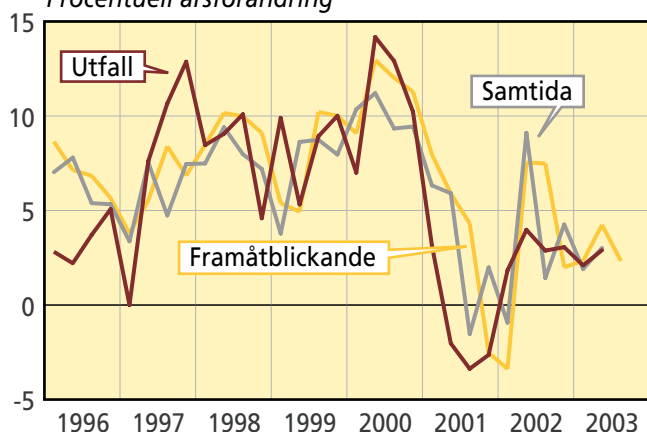
SCB:s ledande indikator för industriproduktionen prickade in utfallet för andra kvartalet, då produktionsökningen jämfört med andra kvartalet 2002 blev knappt 3 procent, kalenderkorrigerat. Den ledande – samtida – indikatorn visade alltså denna utveckling redan i juli i år, medan nationalräkenskapernas utfall kom i slutet av september.

Både den samtida och den framtidsblickande indikatorn har hittills i år varierat kring några procents ökning jämfört med motsvarande period 2002. Jämfört med perioden 1997–2000 har produktionstillväxten för tillverkningsindustrin halverats. Årstakten har legat på 2–3 procent sedan första kvartalet 2002. De tecken på konjunkturförstärkning man har sett på annat håll i år har alltså tills vidare bara räckt till

för att hålla industrins produktionsökning positiv, men inte till en acceleration som skulle kunna föra oss tillbaka till läget i slutet av 1990-talet.

Den framtidsblickande indikatorn för industriproduktionen anger att bilden knappast förändras under tredje kvartalet i år, dvs. den anger att industriproduktionen kommer att öka med 2–3 procent även tredje kvartalet. Den skattningen är baserad på data från Konjunkturbarometern, som var kända redan i slutet av juli. I månadsskiftet oktober-november föreligger nya barometervärden och då publiceras den samtida indikatorn för tredje kvartalet och den framtidsblickande för det fjärde i SCB-Indikatorer och på SCB:s hemsida.

Ledande indikatorer för tillverkningsindustrin
Procentuell årsförändring

Så här görs diagrammet

De ledande indikatorerna, beräknas dels utifrån företagets utfall för det aktuella kvartalet och dels utifrån deras förväntningar om det kommande kvartalet, enligt Konjunkturinstitutets industribarometer. Utgångspunkten är alltså kvalitativa uppgifter från företagen om de anser att produktionen ökar, är oförändrad eller minskar. Utifrån de kvalitativa uppgifterna skattas alltså de kvantitativa enligt nationalräkenskapernas volymutveckling för tillverkningsindustrins förädlingsvärde kalenderkorrigerat. Detta görs med hjälp av ett s.k. Kalmanfilter.¹

¹ För mer information om metoden för den ledande indikatorn, se SCB:s webbplats www.scb.se/ekonomi/OllerLI.pdf.

Branschutveckling

Att räkna bidrag till BNP-tillväxten

Under den senaste sommaren har det framgått att det saknas mer information till användare om hur beräkningar av bruttonationalprodukten (BNP) görs i Sverige. Trots att det finns beskrivningar från SCB:s webbplats har flera och även vana användare inte fått klarhet i hur exempelvis man beräknar bidrag till BNP-tillväxten utifrån den nuvarande statistiken. Det är inte heller så konstigt, eftersom det är krångligt för användare att utifrån de underlag som publiceras själva räkna bidrag till BNP-tillväxten. Om man vill göra mer detaljerade beräkningar behövs dessutom mer underlag från NR. I följande avsnitt förklarar vi hur s.k. kedjeindex i nationalräkenskaperna (NR) fungerar och hur bidrag till

BNP-tillväxten beräknas. Vi pekar också på några branscher, som särskilt påverkat BNP-tillväxten under de senaste åren.

Låt oss använda teleproduktindustrin som exempel. Branschens förädlingsvärde som andel av Sveriges BNP var 1993 0,7 procent och som högst 1998 1,5 procent. År 2002 hade andelen krympt till 0,5 procent.

Teleproduktindustrins bidrag till BNP-tillväxten ett utvalt år fås genom att beräkna förändringen av branschens förädlingsvärde i fasta priser mellan det utvalda året och det föregående året som andel av föregående års BNP. Då får man bidraget till BNP-tillväxten räknat i procentenheter av BNP-tillväxten mellan åren.

I de svenska nationalräkenskaperna använder man numera för varje år föregående års priser för omräkningar till volym av innevarande år. Därmed får man en så aktuell bild som möjligt av volymutvecklingen mellan åren. SCB ändrade metod till den s.k. kedjeindexmetoden i samband med anpassningen 1999 till EU:s regelverk Europeiska Nationalräkenskapssystemet (ENS 95).

Fram till 1999 baserade SCB fastprisberäkningarna i stället på den s.k. basårsmetoden. I basårsmetoden låser man vikterna i ett givet basårs struktur under ett antal år. Förde-len med denna metod är att branscher och delbranscher kan adderas till högre nivåer, men den stora nackdelen är att metoden inte får med förändringar över tiden av olika sekto-rers betydelse och vikt i ekonomin. Basårsbyten gjordes en-dast ungefär vart femte år och därmed fick man en alltmer inaktuell och felaktig bild av hur olika delar av ekonomin påverkade tillväxten, ju längre från basåret man kom.

För att kunna beräkna bidraget från exempelvis telepro-dukindustrin till BNP-tillväxten behöver man numera både branschens förädlingsvärde föregående år i löpande priser och innevarande års förädlingsvärde i föregående års priser. De svenska nationalräkenskaperna redovisar i stället BNP i fasta priser utifrån ett s.k. referensår, som för närvarande är 1995.

För att kunna presentera tidsserier över volymutvecklingen med "rullande basår" väljer man ett s.k. referensår att "kedja" volymutvecklingen utifrån. Man sätter alltså en nivå lika med värdet i löpande pris ett valt referensår och kedjar på volymutvecklingen framåt och bakåt. Den procentuella volymutvecklingen blir alltså densamma oberoende vilket referensår man väljer. En viktig effekt av "kedjningen" är att det inte går att addera nivåerna för varje år och summera till exempelvis BNP, med undantag för det valda referensåret.

Eftersom tidsserier uttryckta i ett referensår inte summerar till BNP går det alltså inte heller att beräkna bidrag till BNP-tillväxten utifrån denna typ av tidsserier. Resultatet kan bli kraftigt "upplåsta" bidrag i procentenheter, dvs. man ris-kerar att kraftigt överskatta något delaggregats, exempelvis teleproduktindustrins, betydelse för BNP-utvecklingen. Om beräkningen i stället görs på rätt sätt får vi följande bidrag från teleproduktindustrin för de senaste åren, se tabellen nedan.

Teleproduktindstrin

	1998	1999	2000	2001	2002
Förädlingsvärde (FV) i löpande priser A	28,8	29,5	25,7	16,2	11,2
BNP i löpande priser, miljarder kronor C	1 974	2 079	2 197	2 267	2 340
FV/BNP, procent	1,5	1,4	1,2	0,7	0,5
Förädlingsvärde i före-gående års (t-1) pris B	40,6	42,8	45,4	25,0	14,1
BNP-tillväxt i fasta priser		4,6	4,4	1,1	1,9
Bidrag till BNP-tillväxten (B t-A t-1/C t-1)*100		0,7	0,8	0,0	-0,1

Källa: SCB, Nationalräkenskaperna

Av tabellen framgår att draghjälpen från teleproduktindu-strin till BNP- tillväxten under de senaste två åren upp-hörde, i samband med fallande efterfrågan på branschens produkter. Industrin som helhet, som svarade för nära hälften av tillväxten under högkonjunkturåren 1999 och 2000, slog 2001 om till att dra ned BNP-tillväxten med 0,3 procentenheter.

Under 2002 bidrog emellertid ett antal industribranscher åter till ekonomins samlade tillväxt. Det var kemisk industri samt maskin- och motorfordonsindustrin som då bidrog från industrin. Bidraget från den totala industrin förra året uppgick till 0,6 procentenheter av BNP-tillväxten på 1,9 procent. Under 2002 var det följaktligen främst tjänstesek-torn som drog upp BNP-tillväxten, men de tidigare kraftigt expanderande företagstjänsterna bidrog med endast 0,1 procentenhet till BNP-tillväxten förra året, att jämföra med hela 0,8 procentenheter högkonjunkturåret 2000.

Bidrag till BNP-tillväxten från ett antal branscher¹

	1999	2000	2001	2002
Industri:	1,8	2,1	-0,3	0,6
Skogsindustri	0,1	0,2	-0,1	0,1
Kemisk industri	0,2	0,1	0,0	0,3
Stål- och metallverk	0,1	0,1	0,1	0,1
Maskinindustri	0,0	0,2	-0,1	0,1
Teleproduktindustri	0,7	0,7	0,0	-0,1
Motorfordonsindustri	0,5	0,5	0,0	0,2
Parti- och detaljhandel	0,6	0,2	0,3	0,3
Transporter	0,4	0,4	0,0	0,2
Företagstjänster	0,6	0,8	0,5	0,1
Privat näringsliv:				
Varuproducenter	2,0	2,2	0,0	0,6
Tjänsteproducenter	2,4	2,1	0,9	0,9
BNP-tillväxt	4,6	4,4	1,1	1,9

Källa: Nationalräkenskaperna

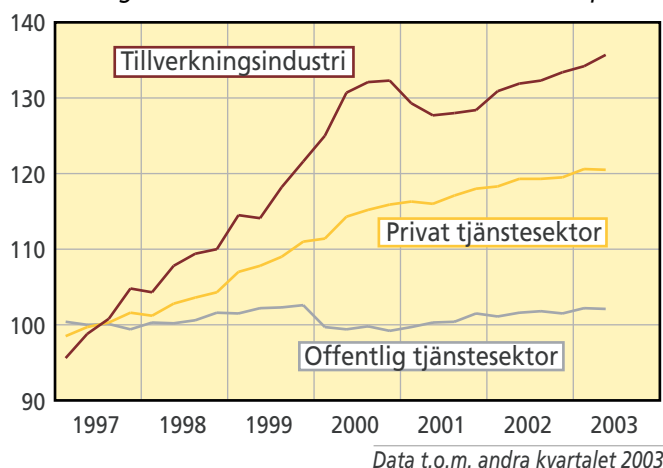
Smal bas för produktionsuppgången

I år ser vi en fortsatt förbättring för de industri- och tjäns-tebranscher som bidrog till förra årets BNP-tillväxt. Den uppgång som noterats för industriproduktionen under första halvåret har alltså en smal bas. Det är endast två tungt vä-gande delbranscher – kemi- och motorfordonsindustri – som står för produktionstillväxten inom industrisektorn första och andra kvartalet i år. Dessa två branscher – där läkemedelsin-dustrin i sin tur svarar för expansionen inom kemiindustrin – har haft ungefär samma produktionsutveckling hittills i år med uppgångar på runt 4 procent andra kvartalet och med ca 2,5 procent första kvartalet, säsongrensat och jämfört med närmast föregående kvartal.

¹ Med industrin avses (branschkod SNI 92 10–37), skogsindustri (20–21), kemisk industri (24), stål- och metallverk (27), maskinindustri (29), teleproduktindustri (32), motorfordonsindustri (34), parti- och detaljhandel (50–52), transporter (60–64), företagstjänster (71–74), varuproducenter (01–45), tjänsteproducenter (50–95).

Förädlingsvärde

Säsongrensade kvartalsvärden. 1997=100. Fasta priser

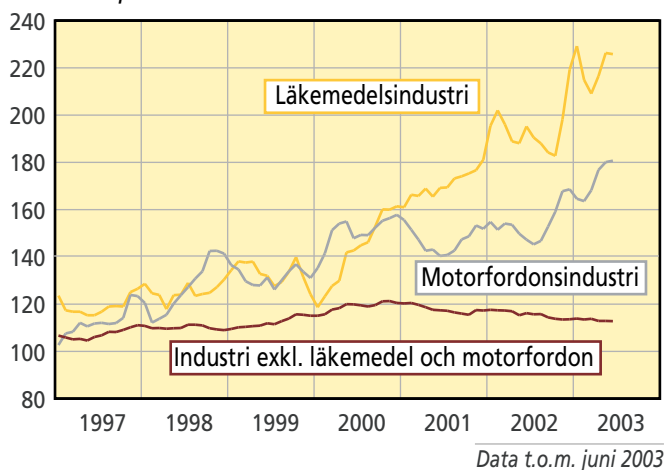

Bilden över industriproduktionens utveckling blir en helt annan om vi rensar för de snabbväxande delbranscherna kemi- och motorfordonsindustri. Industriproduktionsindex rensat för de två branscherna visar en nedgång med 0,5 procent under andra kvartalet, efter att ha varit oförändrad under första kvartalet, säsongrensat och jämfört med närmast föregående kvartal.

För de flesta delbranscher inom industrin har tillväxten i produktionen med andra ord varit svag eller minskat de två första kvartalen i år. Den nedåtgående tillväxttenden för teleproduktindustrin har fortsatt. Orderingången för branschen har emellertid ökat den senaste tremånadersperioden maj-juli, med 13 procent, säsongrensat och jämfört med närmast föregående tremånadersperiod.

Industriproduktion

Säsongrensade månadsvärden. Index 1997=100. Fasta priser

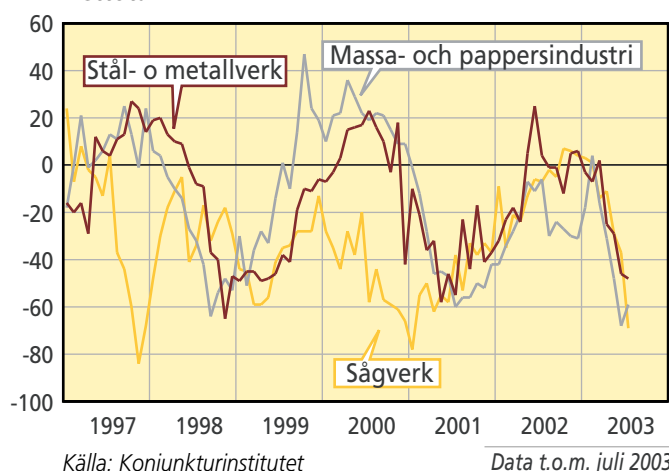
Ingen ljusning för basindustrin

För basindustrin som traditionellt ligger tidigt i konjunkturen har bilden inte ljusnat nämnvärt sedan första kvartalet. Aktiviteten inom denna sektor ökade endast måttligt under andra kvartalet samtidigt som företagens konjunktumdomen är fortsatt mycket svaga. I Konjunkturinstitutets (KI:s) konjunkturbarometer för augusti är företagens orderstocksomdomen¹ inom basindustrin fortsatt mycket svaga, vilket framgår av diagrammet härintill. Företagens planer pekar här

heller inte på någon mer markerad förändring av produktionsnivån under de närmaste månaderna för vare sig trävaru-, massa- och pappersindustri eller stål- och metallverk.

Orderstocksomdöme

Nettotal

Fortsatt svag byggkonjunktur

Byggnadsindustrin befinner sig sedan början på förra året i en konjunkturedgång, och produktionen enligt NR har ökat i måttlig takt. Det totala byggandet i Sverige under första halvåret ökade med endast knappt en procent jämfört med motsvarande period 2002, kalenderkorrigerat. Byggaktiviteten har därmed dämpats successivt de senaste två åren från uppgångar på 4,1 procent 2001 och 2,3 procent 2002.

I den senaste Konjunkturbarometern från augusti, där byggföretagen är fortsatt pessimistiska, pekar planerna på en nedgång i byggandet under de närmaste månaderna. KI räknar ändå med – i sin senaste prognos från augusti – att byggverksamheten i Sverige för helåret 2003 kommer att öka med 1,3 procent, vilket innebär en klar upprevidering av prognosen från i juni.

Fortsatt svag konjunktur för företagstjänster

För tjänstebranscher inom näringslivet var produktionen ungefär oförändrad mellan första och andra kvartalet. Det innebär att näringslivets tjänsteproduktion totalt sett under andra kvartalet låg endast en procent över nivån för motsvarande kvartal i fjol.

För branschen företagstjänster², som påverkas starkt av den svaga industrikonjunkturen, var produktionen närmast oförändrad under årets första halvår jämfört med första halvåret 2002 (se diagrammet nedan). Samtidigt fortsatte antalet arbetade timmar att minska, vilket de gjort stadigt från och med andra halvåret i fjol. Därmed ökade produktiviteten relativt kraftigt jämfört med tidigare.

¹ I Konjunkturbarometern får företagen besvara frågan om deras orderstock i nuläget är förhållandevis stor, lagom eller för liten. Nettoandelen företag av de som anger förhållandevis stor respektive för liten orderstock bildar sedan variabeln "innetiggande orderstock – nulägesbedömning".

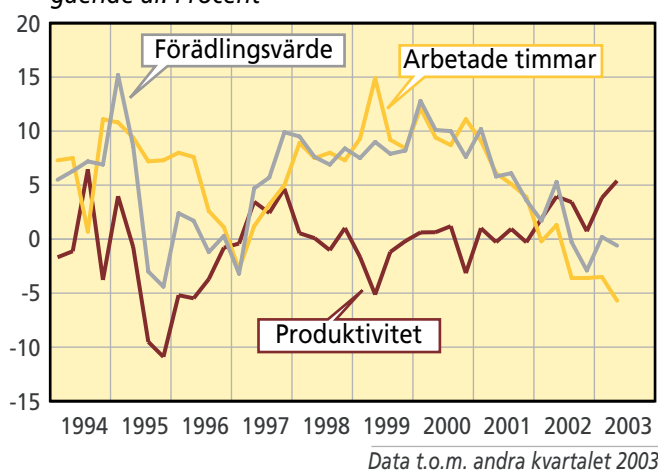
² "Företagstjänster" syftar här på branschkoderna SNI 92 71–74, dvs. uthyrningsföretag, datakonsulter, dataservicebyråer, forskning- och utvecklingsinstitutioner samt andra företagsserviceföretag.

I vår förra kvartalsrapport noterade vi den oväntade produktionsökningen för företagstjänster, som nationalräkenskaperna visade i sina första beräkningar för årets första kvartal (NR, juni 2003). Bakom ökningen låg inte ett plötsligt uppsving för branschen, utan vi nämnde att den huvudsakliga förklaringen var ett statistiskt resultat av att företag "branschats om" i statistiken över produktionen och hamnat inom företagstjänster där de inte funnits med tidigare.

I sina senaste, reviderade beräkningar för första kvartalet, har NR flyttat tillbaka de företag som i den första beräkningen hade flyttats över till företagstjänster. Nu visar NR en mer jämförbar bild med utvecklingen för branschen under de senaste åren. Bilden stämmer också bättre överens med annan statistik, som exempelvis barometerdata från företagen.

Företagstjänster

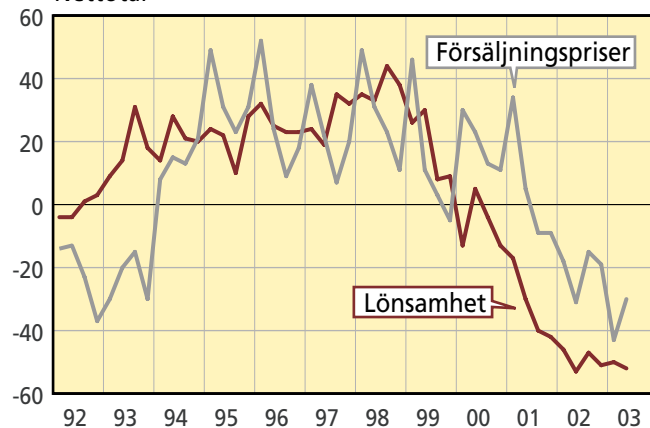
Volymförändring från motsvarande kvartal föregående år. Procent

Utvecklingen för företagstjänster har påverkats starkt av svagare efterfrågan från industrin sedan konjunkturen försämrades mot slutet av år 2000. Lönsamheten inom företagstjänster har kraftigt försämrats, inte minst för datakonsultföretag, vilket avspeglas i Konjunkturinstitutets barometerdata (se diagram nedan).¹ Svag efterfrågan och dålig lönsamhet återspeglas också i att antalet anställda fortsatte att minska under årets andra kvartal för företagstjänster som helhet. Sysselsättningen inom branschen har under första halvåret minskat med ca 15 tusen personer jämfört med motsvarande period 2002 (enligt NR). I år är det första gången företagstjänster uppvisar fallande sysselsättning sedan 1997.

Datakonsulter och dataservice

Nettotal

Källa: KI-barometern

Data t.o.m. andra kvartalet 2003

Diagrammet från Konjunkturbarometern visar att prisutvecklingen för datakonsulter fortsatt att falla under första halvåret. SCB:s tjänsteprisindex (TPI) för datakonsultbranschen visar en minskning med två procent under första halvåret jämfört med genomsnittet för 2002. Det löneindex som tidigare användes för deflatering av branschen i NR visade en motsvarande ökning med drygt en procent. Skillnaden mellan löneindex och TPI var emellertid inte så stor jämfört med föregående år. Den svaga ökningen i löneindex för datakonsulter under första halvåret tyder på att löneutvecklingen för branschen dämpats betydligt.

NR använder i år för första gången ett tjänsteprisindex för datakonsulter för att räkna om produktionsvärdet för branschen till volym. Enbart övergången till att använda TPI för datakonsulter har dragit upp produktionsvolymen för hela branschen företagstjänster med ca 0,7 procent första halvåret i år jämfört med motsvarande period 2002.

Eftersom TPI för datakonsultbranschen saknades tidigare använde NR i stället löneindex för deflateringen. Löneindex, som avspeglar prisutvecklingen för arbetskraften, används alltså då det saknas faktiska prisindex för tjänstebanscher. Då antar man att priserna på produkterna som produceras i branschen samvarierar med de anställdas lön. För en mer tillförlitlig volymberäkning har NR ett stort behov av att kunna ersätta löneindex med prisindex som avspeglar den faktiska prisutvecklingen för olika tjänster, dvs. tjänsteprisindex.

Under 2003 startar SCB produktion av TPI för juridisk konsultverksamhet, redovisning, arkitektverksamhet, bygg- och annan teknisk konsultverksamhet samt TPI för Postens tjänster. I år inleds också ett arbete med att få fram ytterligare TPI, dvs. för olika slag av transporter av gods, annan transportförmedling, banktjänster och reklamverksamhet. I år utreds även möjligheterna att samla in TPI för export och import av tjänster. Det bör finnas åtminstone ett års kvartalsindex för ett nytt TPI för att NR skall kunna börja använda det för sin deflatering.

¹ För mer information om Konjunkturbarometern, se Konjunkturinstitutets webbplats www.konj.se.

Summary

The annual GDP growth rate of 1.5 per cent for Sweden in the first half of 2003 was weaker than GDP growth of last year. The pace for the first quarter is revised somewhat downwards by three tenths, now amounting to 1.9 per cent. During the second quarter, total production increased by only 1.1 per cent, adjusted for calendar effects, while the actual growth amounted to 0.7 per cent. If we recalculate the recent development, i.e. the seasonally adjusted growth between the first and second quarter at an annual rate, we arrive at a growth rate of only 1.2 per cent.

Statistics Sweden's leading indicator for manufacturing production in 2003 has up until now shown an unchanged growth of about 2–3 per cent, i.e. the same rate as the National Accounts later have shown. Neither does the indicator for the third quarter indicate that any acceleration is around the corner.

During the first six months of 2003, only two industries have given rise to the growth for Swedish exports and production, i.e. the chemical and motor vehicle industry. The once-leading telecommunication product industry still shows negative figures, both for production and export volume. The ongoing weak economic situation is also reflected in the development for the business service industry, particularly for computer consultants where falling prices and staff reductions have been evident. On the whole, the production volume for business services stagnated during the first six months compared with the same period last year.

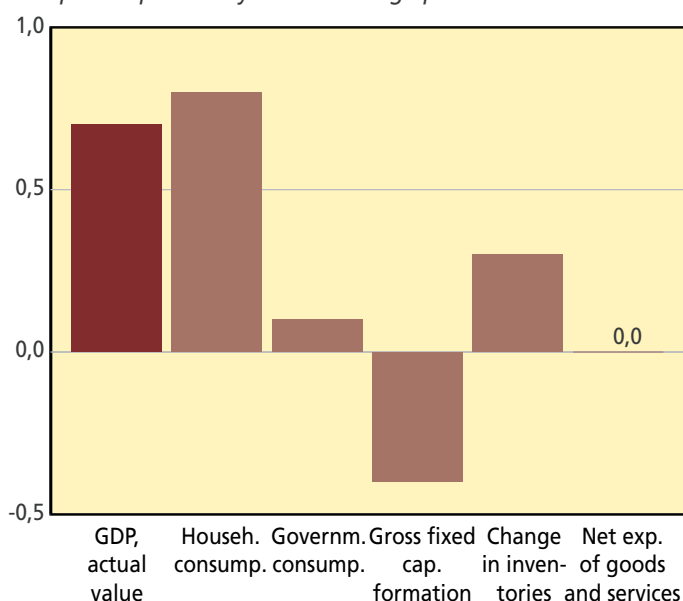
The relatively weak actual GDP growth of 0.7 per cent during the second quarter is mostly explained by a continued increase in household expenditures for consumption, accounting for a 0.8 percentage points of GDP growth. Changes in inventories also contributed, by 0.3 percentage points. However, the fall in fixed gross capital formation lowered GDP growth by four tenths. Net exports did not affect the GDP in any direction. Government consumption contributed slightly with one tenth of GDP growth.

In April and May there were strikes within local governments that brought down final consumption expenditure for this sector by one percentage point. Still the expenditures rose slightly by 0.4 per cent.

During the second quarter, household expenditure of retail trade goods contributed with as much as 0.6 percentage points to the total GDP growth of 0.7 per cent. Development of household income has slackened this year in connection with increased unemployment, falling employment, low increases in salaries and some increases in local taxes. During the first six months of 2003, real disposable income of households rose by only 0.3 per cent, which means that the increase in household expenditure has been financed mainly by savings.

Contribution to GDP growth

Change second quarter 2003 compared to the same quarter previous year. Percentage points

Since the second quarter of 2001, capital formation has gradually declined. However, capacity utilisation in manufacturing has increased and reached nearly 89 per cent, i.e. close to the same level as during the most recent economic boom in 2000. This already high utilisation, despite the weak economy, is explained by a lowered ceiling for capacity while capital formation has fell. It is unlikely that older production capital such as machinery, information communication technology (ICT) capital etc. has been replaced as quickly as before. This is clear if we calculate GDP minus depreciation, i.e. the net domestic product, NDP. NDP growth rose by 1.6 per cent in 2002, compared with GDP growth of 1.9 per cent.

The GDP measure does not exclude the value of continual depreciation. In recent years, the difference between NDP and GDP growth has increased. This is a relatively new phenomenon and is related to the increased significance and use of ICT capital in production. If production capital (plants, machinery, ICT etc.) becomes outdated and is not replaced at the same rate it is written off, this is reflected in a weaker NDP growth compared to GDP growth. This development gives cause to also follow the development of NDP to analyse investment needs and the growth potential in the economy in a more long-term perspective.

GDP and NDP growth

Change in per cent

	1998	1999	2000	2001	2002
GDP	3,6	4,6	4,4	1,1	1,9
NDP	3,7	4,5	4,0	0,5	1,6

Source: Statistics Sweden, National Accounts

Frågor om innehållet i denna publikation kan ställas till:

Lena Hagman, huvudredaktör	08-506 942 23	lena.hagman@scb.se
Bo Bergman	08-506 945 42	bo.bergman@scb.se
Leif Munters	08-506 945 09	leif.munters@scb.se
Bo Sandén	08-506 946 94	bo.sanden@scb.se
Lars-Erik Öller	08-506 943 33	lars-erik.oller@scb.se

Grafisk form och webbpublicering:

Monica Andersson	08-506 943 62	monica.andersson@scb.se
Arne Orrgård	08-506 950 73	arne.orrgard@scb.se